

Павленко Юлія Григорівна

кандидат педагогічних наук, доцент

Толчій Наталія Михайлівна

студентка

Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка

ЕЛЕМЕНТИ МУЗЕЙНОЇ ПЕДАГОГІКИ У НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОМУ ПРОЦЕСІ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Актуальність наукового дослідження проблеми використання елементів музейної педагогіки у навчально-виховному процесі початкової школи не викликає ніяких сумнівів, адже обумовлена великим освітнім потенціалом феномену музею, який наділений багатими резервами пізнавального, естетичного, розумового й креативного розвитку дітей.

Музей формує почуття причетності й поваги до минулого, викликає емоційно-оціночні судження й ціннісні ставлення. Це унікальний засіб навчання та виховання: цінні експонати дають можливість безпосередньо доторкнутися до навчального змісту, а емоційні враження після побаченого сприяють виконанню освітніх та виховних завдань.

Сучасний музей – це унікальний простір, покликаний слугувати міжкультурній взаємодії, інформаційному і ціннісному обміну. На сьогодні він вже не лише місце для збереження, обліку і вивчення пам'яток культури, а й культурно-освітній центр з утілення у життя прогресивних ідей освіти, виховання і навчання, тобто осередок приведення у дію такої перспективної педагогічної галузі знань, як музейна педагогіка.

Вивченням питань музейної комунікації, взаємодії з різними категоріями музейної аудиторії, шляхів співпраці музеїв і закладів освіти віддавна займаються музейні педагоги за кордоном (О. Ванслова, Г. Гільмутдінова, А. Ліхтварк, Б. Столяров, С. Троянська, М. Юхневич й інші вчені), а останнім часом і в Україні (Л. Вітенко, К. Гавловська, Л. Гайда, О. Караманов та інші автори).

Проте питання різнобічного дослідження використання елементів музейної педагогіки у процесі навчання й виховання дітей молодшого шкільного віку в нашій країні поки що знаходяться на початковій стадії розробки. Злободенним залишається аспект цілеспрямованого застосування педагогічного потенціалу конкретних музеїв рідного міста у навчально-виховному процесі початкової школи.

Відтак, завданнями публікації визначено: схарактеризувати систему роботи на засадах музейної педагогіки у процесі виховання і навчання молодших школярів (на прикладі конкретних музеїв рідного міста).

Музейна педагогіка на сьогодні розглядається як міжпредметна наукова дисципліна та практична галузь діяльності, яка здійснює передачу культурного досвіду через педагогічний процес в умовах музейного середовища [1, 46].

Як справедливо зазначає український дослідник О. Караманов, нині можемо спостерігати, що “музейна педагогіка динамічно, хоча із значним відставанням, поширюється й розвивається в Україні: активізується робота з різновіковою музейною аудиторією, розробляються нові міждисциплінарні проекти, створюються цікаві музейно-педагогічні програми, до співпраці із музеями залучаються як загальноосвітні середні школи, дитячі садки, так і вищі навчальні заклади” [2, 36].

Аналіз публікацій із досвіду роботи музейних педагогів та учителів початкової школи, індивідуальні бесіди з ними, аналіз змісту шкільних і музейних веб-сайтів доводить, що на сьогодні все активніше використовується музейна педагогіка у навчанні і вихованні дітей молодшого шкільного віку. Прогресивні вчителі реалізують різні напрями музейно-педагогічної діяльності.

Узагальнення отриманих результатів із вивчення практичного досвіду музейно-педагогічної діяльності дозволило теоретично обґрунтувати систему роботи із використання елементів музейної педагогіки у навчально-виховному процесі початкової школи, що представлено як цілісну структуру, єдиний комплекс змістових напрямів відповідно до мети і завдань діяльності у початковій школі та інструментарію, що дозволяє реалізувати її як освітню технологію, націлену на досягнення результатів початкової ланки освіти, визначених у Державному стандарті. Відтак, для досягнення поставленої мети застосовують традиційні форми і методи навчання й виховання безпосередньо у середовищі самостійних і шкільних музеїв та поза ним. Це, зокрема: тематичні музейні екскурсії, музейні уроки, виховні заходи, конференції, семінари, майстер-класи, факультативна та гурткова робота на базі музею, фрагментарне використання музейних предметів як засобів унаочнення тощо, а також специфічні музейні форми і методи, для яких характерна особлива інтерактивність, наприклад: “занурення” в історичну епоху, реконструкція, моделювання, музейні ситуаційні ігри, музейні проекти, ведення шкільного сайту із музейної педагогіки тощо.

Оцінка педагогічного потенціалу музеїв рідного міста – нагальна потреба часу, що стала одним із найважливіших завдань нашого дослідження.

На нашу думку, унікальним є досвід музейної комунікації Полтавського літературно-меморіального музею В. Г. Короленка, музейні педагоги якого успішно реалізують цікаві й ультра-сучасні авторські проекти для дітей молодшого шкільного віку. Гра-квест “Скарби короленківської садиби”, екскурсія-мініатюра зі святковою розважальною програмою “Короленківська ялинка”, пізнавальний проект “Короленківський чай” з елементами милування природою та пригощанням цілющим напоєм за рецептом родини письменника, інтерактивна ігрова театралізована екскурсія “Машина часу у садибі Короленка” й інші проекти стали виграшною альтернативою традиційній екскурсії [3].

Особливе місце у системі використання елементів музейної педагогіки у навчально-виховному процесі сучасної початкової школи займає шкільне музейництво, тобто функціонування шкільних музеїв та інших форм музейної комунікації, таких як музейні кімнати, кабінети, куточки, виставки, стенди, майстерні-музеї, шкільні картинні галереї, міні-музеї тощо, які зайняли своє визначене місце у навчанні та вихованні школярів і є середовищем і засобом активної педагогіки.

Нині профільна палітра шкільних музеїв доволі широка, у ній представлені музеї історії школи, міста, села, археологічні, етнографічні, природознавчі, літературні, художні, техніко-економічні музеї тощо. Так, наприклад, за інформацією, наданою Департаментом освіти і науки Полтавської облдержадміністрації станом на 2016/17 н. р., при навчальних закладах Полтави і Полтавської області діє 184 музеї, що надзвичайно різноманітні за змістом експозицій, на їх базі проводиться змістова пошукова робота, передусім краєзнавчого, національно-патріотичного та культурно-естетичного спрямування.

Потрібно наголосити на важливості розуміння того, що музейна педагогіка – це сфера діяльності не лише музейних працівників, а й учителів, адже їхня глибока педагогічна компетентність та фахова підготовка дозволяє удосконалювати й урізноманітнювати музейно-педагогічні програми, сприяти розробці довершених авторських музейних уроків, екскурсій й інших заходів, що, безумовно, позитивно відобразиться на розвитку школярів.

У Полтавському національному педагогічному університеті імені В. Г. Короленка майбутніх учителів спеціально готують до здійснення музейно-педагогічної діяльності у школі. Ця робота

проводиться на базі самостійних музеїв міста та численних університетських музеїв у ході наукової роботи (працюють спеціально створені студентські проблемні групи), а також вивчення фахових педагогічних дисциплін (історії педагогіки, естетотерапії, теорії виховання, педагогічної творчості тощо). Також розроблена вибіркова навчальна дисципліна “Музейна педагогіка” [4].

Як результат підготовки майбутніх учителів до музейно-педагогічної діяльності у початковій школі, зокрема, студенткою Топчій Наталією розроблено і впроваджено у навчально-виховний процес експериментальні навчально-методичні матеріали (авторську казку і план-сценарій інтегрованого бінарного уроку-екскурсії з елементами музейної педагогіки на прикладі діяльності Полтавського літературно-меморіального музею В. Г. Короленка). В результаті проведеного дослідження сформульовано методичні рекомендації для вчителів початкової школи, а саме: систематично і цілеспрямовано упроваджувати елементи музейної педагогіки у зміст навчально-виховного процесу початкової школи; при доборі навчального матеріалу враховувати пізнавальні особливості молодших школярів, специфіку навчальних предметів та спиратись на пізнавальну активність учнів; інтегрувати зміст навчальних предметів на основі унікальних музейних колекцій і співпрацювати з музейними педагогами в реалізації різних форм музейної комунікації; формувати банк музейно-краєзнавчої інформації.

Отже, використання елементів музейної педагогіки у навчально-виховному процесі початкової школи правомірно розглядати як один із шляхів удосконалення цього процесу, чинник підвищення його результативності та, зрештою, як інтерактивну педагогічну технологію.

Дослідження не вичерпало всіх аспектів розглянутої проблеми. У подальшому вивченню підлягають: реалізація краєзнавчого компоненту початкової освіти музейними засобами, можливості музейної педагогіки у національно-патріотичному вихованні молодших школярів, використання музею як чинника емоційного розвитку дитини тощо.

Примітки

1. Столяров Б. А. Музейная педагогика. История, теория, практика: учеб. пособие. – М.: Высшая школа, 2004. – 216 с.
2. Караманов О. В. Сучасні тенденції розвитку музейної педагогіки в Україні // Матеріали науково-практичної конференції “Музейна педагогіка – проблеми, сьогодення, перспективи” (Київ, 24–25 вересня 2013 р.). – 2013. – С. 35-37.
3. Вітенко Л. Застосування інноваційних технологій в музейній практиці (відео-виступ) // Фотографії старого Львова: сайт, 04.12.2015. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://photo-lviv.in.ua/zastosuvannya-innov-tehn-v-muzejnij-praktytsi/>
4. Павленко Ю. Г. Музейна педагогіка: програма вибіркової навчальної дисципліни для студентів вищих педагогічних навчальних закладів. – 2017. – 8 с.